

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті досліджено сучасні підходи до регулювання підприємницької діяльності в Україні. Проаналізовано ретроспективу формування підприємницьких структур. Автором акцентовано увагу на основних напрямках державної регуляторної політики в Україні. Визначено основні фактори, що впливають на формування підприємницького середовища в Україні. Запропоновано комплекс економічних та організаційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності в Україні.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, підприємницьке середовище, регулювання, механізм, грошово-кредитна політика

ВСТУП

Формування ринкової системи господарювання в Україні пов'язане із зростанням підприємницької активності в усіх сферах економіки. Одним з найперспективніших напрямків створення конкурентного середовища є розвиток малого підприємництва. Досвід розвинутих країн світу засвідчує, що мале підприємництво є найпрогресивнішою системою ведення господарства незалежно від соціально-економічного устрою суспільства. Саме тому дослідження процесу формування механізму державного регулювання малого підприємництва є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку.

Дослідженню різних аспектів регулювання підприємницької діяльності присвячені праці багатьох вчених-економістів: М. Чумаченка, К. Кривенка, А. Гальчинського, Ю. Пахомова, Ю. Палкіна, В. Савчука. Вони сформували підходи до аналізу змісту й функцій підприємницької діяльності, обґрунтували передумови та пріоритети діяльності малого підприємництва.

Разом з тим, питання щодо формування ефективного механізму державного регулювання підприємницької діяльності потребують більш поглибленого дослідження.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до регулювання підприємницької діяльності в Україні.

Для досягнення поставленої мети використовувалися методи: порівняльного аналізу – для зіставлення ефективних форм і механізмів державної політики підтримки розвитку малого підприємництва в Україні; абстрагування та узагальнення - для визначення ролі малого підприємництва в економічному розвитку суспільства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Історія розвитку малого підприємництва в Україні нараховує трохи більше 20 років. За цей період здійснились значні зміни в кількісному та якісному складі підприємницьких структур, в економічних і правових умовах, державній політиці розвитку малого та середнього бізнесу.

Становлення малого підприємництва умовно можна поділити на 3 етапи.

I етап: 1991-1994 роки – початок формування державної політики підтримки малого підприємництва, прийняття Верховною Радою України Закону «Про підприємництво», утворення Державного комітету України зі сприяння малим підприємствам і підприємництву та схвалення Урядом Програми державної підтримки підприємництва;

II етап: 1995-1997 роки – період реформування системи державної підтримки підприємництва, схвалення Кабінетом Міністрів Концепції Державної політики розвитку малого підприємництва, конституційне закріплення свободи підприємництва та затвердження Урядом Програми розвитку малого підприємництва на 1997-1998 роки;

III етап: з 1998 року по теперішній час – визнання на рівні державної політики необхідності зменшення державного втручання у підприємницьку діяльність, введення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва, прийняття Верховною Радою України Законів «Про державну підтримку малого підприємництва» та «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні».

Важливість проблеми підвищення ефективності державної політики у сфері розвитку підприємництва в Україні обумовлюється процесами трансформації власності; змінами форм та суб'єктів управління суспільно-економічними процесами; поєднанням інтересів бізнесу та влади; виникненням конфлікту інтересів суспільно-політичних груп; надмірною монополізацією окремих товарних ринків та доступу до господарських ресурсів і сфер діяльності.

Напрями удосконалення системи державного регулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва пропонується згрупувати за такими сферами [1]:

- фінансово-кредитна;
- нормативно-правова;
- інституційно-інфраструктурна;
- організаційно-дозвільна;
- інформаційно-аналітична.

До складу фінансово-кредитної входять такі структурні елементи: кредитно-грошова політика, інвестиційна політика, антимонопольна політика, податкова політика.

В умовах динамічного розвитку економічних процесів механізми та порядок застосування інструментів фінансування підприємницької діяльності повинні постійно вдосконалюватися. У [2, С.363] зазначено, що державна фінансова підтримка малого підприємництва, повинна формуватися за такими напрямками:

- 1) безпосереднє фінансування (субсидування, кредитування, пайове фінансування);
- 2) стимулювання підтримки малого бізнесу з боку підприємницьких структур (гарантування позик, зменшення ризику).

Удосконалення механізмів фінансової підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, значною мірою, залежить від поточної соціально-економічної ситуації в країні та відповідного інфраструктурного забезпечення. Враховуючи те, що фінансові ресурси бюджету нашої країни, які можуть бути спрямовані на підтримку суб'єктів малого підприємництва, є обмеженими, найбільш перспективним є, на нашу думку, другий напрямок.

Надання пільгових кредитів, як і будь-яких інших пільг, завжди порушує умови конкуренції та створює передумови для корупції.

Тому фінансова підтримка розвитку малого підприємництва має бути не персонального характеру, а спрямована на сектор в цілому і сфокусована на мультиплікативних схемах часткового забезпечення гарантій під кредитні зобов'язання і т.п. Надання інвестиційних або інноваційних пільг для суб'єктів малого підприємництва є недоцільним, враховуючи складність підтвердження цільового характеру такої підтримки.

Принциповим питанням удосконалення банківського кредитування малого підприємництва є створення гнучкої системи гарантій, яка відкрила б можливості кредитування для всіх категорій підприємств. З ним пов'язана процедура й суб'єкт гарантування та питання забезпечення повернення кредиту.

Створення правової бази, яка б регулювала господарські відносини, знаходиться на етапі формування та характеризується нестабільністю і неординарністю. За державою на даному етапі розвитку все ще залишається завдання формування невід'ємних елементів соціально-економічного простору, яке підприємницький сектор не може реалізувати самостійно: нормативно-правове забезпечення; інституціональні принципи розвитку бізнесу; функціональні форми державного регулювання та ін.

Доцільно напрям нормативно-правового забезпечення розвитку малого підприємництва розглядати виключно з позиції малого підприємництва, а не підприємства в цілому. Необхідні завдання цього напрямку мають стосуватися: спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, яка є фактором конкурентності країни у глобальній економіці – як окремого розділу проекту Податкового кодексу; складової законодавства про державні закупівлі в частині гарантування участі суб'єктів малого підприємництва [3].

Організаційно-дозвільна складова включає реалізацію заходів щодо спрощення дозвільних процедур, оптимізації організаційної структури органів, які регулюють діяльність суб'єктів малого підприємництва.

Обмеження повноважень посадових осіб, зведення їх функцій до виконання простих законодавчо затверджених процедур, скасування обов'язків щодо тлумачення недосконалого законодавства надасть можливість для значного скорочення штату державних органів влади і економії значної суми бюджетних коштів. Зекономлені кошти, у випадку їх спрямування на підвищення оплати праці державних службовців, мають сприяти зниженню рівня корумпованості апарату державного управління.

Підвищення вимог до кваліфікації державних службовців поряд з поширенням просвітницької роботи щодо ідей регуляторної реформи, а також посиленням контролю за її реалізацією повинні призвести до підвищення виконавчої дисципліни, впровадження практики проведення кваліфікованого аналізу регуляторного впливу проектів нормативних актів і формування на цій підставі ефективного підприємницького клімату.

Спрощення і зменшення вартості проходження адміністративних процедур, пов'язаних з легальною підприємницькою, діяльністю, має призвести до збільшення кількості легальних суб'єктів малого підприємництва внаслідок поживлення процесів ділової активності населення, детінізації цього сектору, зниження рівня банкрутств серед діючих суб'єктів господарювання. Удосконалення механізмів державного регулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва і зниження рівня їх тінізації сприятиме підвищенню ефективності державної політики у сфері малого бізнесу. Наслідком зниження рівня тінізації суспільно-економічних відносин у цій сфері має стати підвищення прозорості регуляторних процесів, збільшення можливостей для детального мікроекономічного аналізу стану розвитку малого підприємництва та економіки взагалі, для прогнозування та управління економічними процесами [1, С.14].

Також необхідною мірою зі зниження рівня тінізації в секторі малого підприємництва є реалізація комплексу правоохоронних заходів, притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності

суб'єктів малого бізнесу, що здійснюють незареєстровану і (або) неліцензовану діяльність, повністю або частково уникають оподаткування доходів, сприяють розвитку хабарництва в органах державної влади тощо.

Регуляторна політика органів державного управління у більшості регіонів та на субрегіональному рівні є недостатньо ефективною через її неповну відповідність принципам прозорості, підзвітності.

У межах регуляторної реформи доцільно провести:

- забезпечення дотримання встановлених процедур підготовки і прийняття регуляторних актів, зокрема планування розробки регуляторних актів, проведення процедури публічного обговорення проектів регуляторних актів, що мають значно вплинути на підприємницьке середовище;

- регламентацію державного контролю за здійсненням підприємницької діяльності шляхом встановлення ліміту кількості перевірок суб'єкта малого підприємництва, виключення практики проведення «дублюючих» перевірок різними за рангом органами державної влади тощо [4, С.86].

Лише комплексний та системний підхід до подальшого удосконалення вітчизняної дозвільної системи, зокрема у секторі малих і середніх підприємств, спроможний принципово змінити та покращити ситуацію у площині сформованості сприятливого економіко-правового поля щодо ведення підприємницької діяльності в нашій країні та підвищити рівень її економічної безпеки [1, С.14].

Органами державного управління, зокрема на регіональному та субрегіональному рівнях, неповною мірою використовуються засоби соціально-психологічного та інформаційно-роз'яснювального характеру, щодо негативної соціально-економічної ролі функціонування підприємств у тіньовому секторі, приховування частини виручки чи заробітної плати, вступу у неформальні та/ чи корупційні стосунки з органами влади та державного управління [5, С.145-150].

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи, необхідно зазначити, що упровадження запропонованих вище заходів з удосконалення системи державного регулювання спрямоване на сприяння розвитку вітчизняного малого підприємництва, а також створення необхідних передумов для підвищення легальної ділової активності в країні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колісніченко П.Т. Напрями удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності /П.Т. Колісніченко // Наука й економіка. – 2010. - №2. – С.13-16.
2. Герашенко І.О. Державне регулювання розвитку малого підприємництва в умовах ринкової економіки /І.О. Герашенко, Г.П. Домбровська // Коммунальное хозяйство городов. – 2007. - №75. – С.363-366.
3. Ляпін Д. Вдосконалення структури та ефективності національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні [Електронний ресурс] /Д. Ляпін. – Режим доступу:<http://www.niss.gov.ua/Monitor/september08/1.htm>
4. Варналій З.С. Державна регуляторна політика у сфері малого підприємництва /З.С. Варналій, І.С. Кузнецова. – К.: Інститут економічного прогнозування, 2002. – 104 с.
5. Васильців Т. Г. Удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності в Україні /Т.Г.Васильців //Стратегічні пріоритети. - 2009. - №1(10). – С.145-150.

Одержано 04.03.2013р.